

De zaal die niet gedoofd kan worden

Architectuur en beeldende kunst zijn geen vanzelfsprekende bondgenoten van het theater.

Bart Verschaffel over Charles Vandenhoves 'théâtre à l'italienne' in Montmartre.

Théâtre de la Ville 'Les Abbesses' in Parijs

Vorig jaar is in Parijs, in Montmartre, een theater geopend van de Luikse architect Charles Vandenhove. Charles Vandenhove (°1927) heeft vooral gebouwd in en om Luik, in Frankrijk en de laatste jaren veel in Nederland. Enkele malen heeft hij in of voor theaters gewerkt: de verbouwing van de Muntchouwburg in 1986, een ingangspartij voor de Koninklijke Schouwburg van Den Haag in 1991. In 1987 heeft Vandenhove voor Toneelgroep Amsterdam en Jan Ritsema het decor en de kostuums ontworpen voor *Boom uit de tropen*. Maar het Théâtre des Abbesses, gebouwd als tweede speelplaats voor het Théâtre de la Ville, is zijn eerste nieuwgebouwde theater. Het is een provocerend klassiek project geworden.

Vandenhove heeft een theater gebouwd dat er uitziet als een theater, met een Palladiaanse ingangspartij, met een fronton en een vestibule met zuilen, een zaal met olopende vaste zitplaatsen, een balkon en gaanderijen, en een toneelfront met een lijst. Een echt theater, enfin. Een theater zoals het eigenlijk niet meer gebouwd kan worden, net zoals het ook te laat is om burchten of paleizen of kathedralen te bouwen. En Vandenhove bouwt het zonder de aanhalingstekens die signaleren dat 'vanzelfsprekend' en 'zoals we allen weten' de vooronderstellingen van het klassieke theater en de theaterzaal ongeloofwaardig zijn geworden, en het klassieke hier (slechts) als citaat wordt opgevoerd. Hij lijkt de ironie of de twijfel aan de anderen te laten en te menen wat hij zegt.

Het theater maakt deel uit van een complex dat ook nog een dansschool, woningen, kantoren, winkels en een parkeergarage omvat. Het geheel vormt de helft van een hellend bouw-

blok gelegen onder aan de heuvel van Montmartre, tussen de rue des Abbesses en de smalle rue Viron. Het ontwerp van Vandenhove wordt bepaald door de keuze om, vooreerst, het theater niet aan de rue des Abbesses te bouwen maar het achteruit en uit het zicht te schuiven, en vervolgens door de bebouwing aan de straat niet als een monumentale ingangspartij voor het theater te concipiëren. De gebouwen en de gevels aan de rue des Abbesses zijn bijna opvallend, en de toegang is nauwelijks gemarkeerd. De passant die twee stappen lang de andere kant opkijkt is de smalle en hoge doorgang al voorbij gelopen. Doordat die doorgang zelfs niet loodrecht op de gevel van het theater staat, en dus vanaf de straat geen koninklijk zicht op het theater biedt, geeft de doorgang niet onmiddellijk de indruk of de zekerheid dat hij ook als toegang bedoeld is. De rue des Abbesses heeft er niet een – onvermijdelijk – representatieve en dominante gevel bijgekregen die aandacht trekt en het levendige en informele karakter van de buurt stoort.

Vanop de afstand waarop de stad niet gebruikt en beleefd maar bekeken wordt, en verstilt tot een beeld en een zicht, toont het gebouw zich echter wel, en eist uitdrukkelijk aandacht op. Gezien vanuit de rue Ravignan, vanaf de heuvel, steekt het roodgeschilderde fronton van het theater boven de huizen uit en domineert het stadszicht. De interventie van Daniel Buren, met wie Vandenhove regelmatig samenwerkt, herhaalt en versterkt dit effect. Buren heeft boven de daken, op het stuk van de blinde zijmuur dat links uitsteekt boven de ingangspartij, een architectuursculptuur aangebracht. Een ingekleurd architectuursilhouet: drie blinde rondbogen met steenlijst, in het

opvallende diepe rood van het theater, rusten op een monumentale kroonlijst die gedragen wordt door vier lichte pilasters. De drie rode lobben – niet de lijsten – worden gespiegeld in de lichtroze gevelvlakken onder de kroonlijst, en completeren ze zo tot drie cirkels – als rode zonnen – die door de kroonlijst in twee gesneden worden. Deze sculptuur, die ook binnen Burens oeuvre bijzonder is, fungeert naar de kant van het Cimetière zoals het theaterfronton naar de heuvel: ze maakt de plek opvallend zichtbaar in het stadsbeeld en signaleert haar aanspraken. Geheel samengesteld uit klassieke architectuurelementen – bijna een kerkgevel van Alberti – zegt ze: 'Architectuur'. Maar omdat alles zich boven de daken afspeelt, wordt het gewicht en de waardigheid beneden op straat, waar het gewone leven zijn gang gaat, nauwelijks gevoeld.

De klassieke architectuur is theatraal. Het Griekse 'teatron' betekent immers: dat wat waard is gezien te worden. Theatraliseren is daarom niet, eerst, een fictie opvoeren, maar is het bepalen van een punt waaruit iets gezien moet worden, en tegelijk van een gebouw, een stad of een spektakel een schouwspel maken dat op een perfecte wijze gezien kan worden. Het theatrale transformeert en waardigt zo en de toeschouwer en wat zich te zien geeft. Het verspreide, vluchtige, toevallige kijken wordt naar één punt gebracht en geïdealiseerd tot een blik. En het gebouw, of de stad, of de gebeurtenis wordt naar één punt en naar één gezichtspunt gekeerd. Theater is perspectief: waardig en absoluut kijken naar wat gemaakt is om perfect gezien te worden. 'Theatraal' is een plaats waar de dagelijkse tijd en ruimte getransfor-